

FOTOGRAFIE AKO PREDLOHY PRE POHLADNICE – EXPLIKÁCIA NA PRÍKLADE KEŽMARSKÝCH FOTOGRAFOV FRANTIŠKA CZEHULU A ŠTEFANA KISSA

Maroš Semančík

Fotografia vyvolala podobne ako v iných oblastiach aj v tlači pohľadníc revolúciu. Reprodukcie podľa fotografických predlôh od konca 19. storočia úplne ovládli tvorbu najmä miestopisných pohľadníc. Do procesu tvorby pohľadníc sa v Kežmarku na prelome 19. a 20. storočia zapojili aj dvaja živnostenský fotografi – František Czehula a Štefan Kiss.

František (Ferencz, Franz) Czehula sa narodil 15. februára 1844¹ v Spišskej Novej Vsi v rodine mestského strážnika Michaela Czehulu a Márie rod. Schwartzovej. Pred ním sa 6. decembra 1843 narodila sestra Mária² a po ňom prišiel na svet 19. decembra 1847 brat Ladislav³ a 5. októbra 1852 sestra Ľudmila⁴, ktorá sa neskôr stala živnostenskou fotografkou v Levoči.⁵ František po 4 rokoch gymnaziálnych štúdií v Levoči navštevoval rímskokatolícku školu pre učiteľov v Spišskej Kapitule, ktorá bola najstarším učiteľským ústavom v Uhorsku.⁶ Po dvojročnom štúdiu v školských rokoch 1862/3 – 1863/4 sa stal kvalifikovaným učiteľom pre nižšie a vyššie ľudové školy so slovenským a nemeckým vyučovacím jazykom.⁷ V roku 1881⁸ sa oženil s Paulou Grieszovou (1862–1911). Z manželstva sa mu 30. októbra 1886 narodila dcéra Anna.⁹ O jeho fotografických začiatkoch zatiaľ toho veľa

97

¹ Štátny archív Levoča (ďalej ŠA - L), fond: Zbierka cirkevných matrik z územia Spiša 1599–1952 (ďalej ZCM), inventárne číslo 731, škatuľa: 279. *Rímskokatolícka fara Spišská Nová Ves, krstený 1835–1851* (ďalej RKFSNV, k), s. 2 (131). Zápis bol urobený dodatočne až v roku 1857! 6. februára 1845 je záznam, že sa tým istým rodičom narodil opäť František. ŠA - L, fond: ZCM, inventárne číslo 731, škatuľa: 279. RKFSNV, k 1835–1851, s. 13 (142). Pričom chýba záznam o úmrtí. V klasifikačnom protokole je uvedený rok 1844, takže sa prikláňam k tomuto dátumu. ŠA - L, fond: Učiteľská akadémia v Spišskej Kapitule (1819) 1852–1949 (ďalej UASK), inventárne číslo 1, *Klasifikačný protokol ústavu o aprobačných skúškach (1845) 1847/48 – 1876/77*, s. 126.

² ŠA - L, fond: ZCM, inventárne číslo 731, škatuľa: 279. RKFSNV, k 1835–1851, s. 105.

³ ŠA - L, fond: ZCM, inventárne číslo 731, škatuľa: 279. RKFSNV, k 1835–1851, s. 50.

⁴ ŠA - L, fond: ZCM, inventárne číslo 734, škatuľa: 280. RKFSNV, k 1852–1870, s. 13.

⁵ Výpočet súrodencov nemusí byť konečný.

⁶ Škola bola založená v roku 1819.

⁷ ŠA - L, fond: UASK, inventárne číslo 1, *Klasifikačný protokol ústavu o aprobačných skúškach (1845) 1847/48 – 1876/77*, s. 126–127, 130–131, 134.

⁸ Todesfall. In: *Karpathen Post*, roč. 32, 21. 9. 1911, č. 38, s. 2.

⁹ Mesto Kežmarok – Matričný úrad: *Knihy manželstiev Kežmarok od 1. 1. 1907 do 31. 12. 1922*, zväzok 3, s. 16, č. 48. 26. novembra 1907 uzavrela konfesiónálne zmiešané manželstvo s mestským inžinierom Ernő Steigerom. Ten neskôr pôsobil v Novom Sade. Todesfall. In: *Karpathen Post*, roč. 32, 21. 9. 1911, č. 38, s. 2.

nevieme. Prvý konkrétny údaj sa viaže k roku 1890, kedy uverejnil inzerát,¹⁰ v ktorom oznamuje, že presťahoval svoj fotografický ateliér z Veľkej Lomnice do Rothovho domu¹¹ na Trojmostovú ulicu č. 317 (teraz Ulica MUDr. Alexandra č. 19) v Kežmarku. Fotoatelier charakterizuje ako komfortne vybavený, ako sa patrí na modernú dobu. Fotografovanie prebiehalo každý deň, za akéhokolvek počasia, od 9 rána do 5 hodiny poobede.¹² O jeho fotografickej činnosti sa pochvalne zmieňuje v miestnom periodiku Anton Döller: „Každoročne v lete robí počas 4 – 6 týždňov prvotriedny fotograf pán Divald snímky v Kežmarku. Teší nás, že môžeme skonštatovať, že pán František Czehula, ktorý sa natrvalo usadil v Kežmarku ako fotograf, podáva znamenitý výkon, nielen čo sa týka vyobrazovania osôb, ale aj krajín. S radosťou sme teda privítali v našom meste i krok vpred v tomto smere.“¹³ Vlastnil dom na Hradnej ulici č. 85 (teraz Hradné námestie č. 25),¹⁴ kde mal aj fotografický ateliér.¹⁵ Podľa zachovaných fotografií sa ako väčšina živnostenských fotografov zaoberal najmä portrétnou fotografiou. Zhotovoval tablá škôl.¹⁶ Vyfotil a zrejme tiež naaranžoval aj živý obraz – Alegóriu milénia, na ktorom pred maľovaným(?) tatranským pozadím pózuje štvorica detských modelov.¹⁷ Na svojich záberoch zdokumentoval archeologické nálezy.¹⁸ Venoval sa aj ďalším príležitostným zákazkám a foteniu najrôznejších spoločenských udalostí.

S rozvojom cestovného ruchu sa mu naskytno ďalšie pole pôsobnosti. S rastúcou obľubou cestovania a turistiky stúpala záujem o kúpu fotografií ako spomienky na navštívené miesta a pobyt v kúpeľoch. Fotografie začali zhromažďovať aj zberatelia. Na tento trend zareagoval Czehula fotením kežmarských pamiatok a Vysokých Tatier, ktoré predával vo forme albumov v obchode Papp & Palencsár v Kežmarku.¹⁹ Czehula fotil exteriérové zábery na veľký formát 21 × 27 cm.²⁰

S masívnym rozvojom vydávania pohľadníc sa Czehulovi naskytno nové pole využitia svojich záberov. Okolo roku 1900 ich začal predávať rôznym vydavateľom, ktorí ich použili

¹⁰ Aviso! In: *Karpathen Post*, roč. 11, 28. 8. 1890, č. 35, s. 3.

¹¹ Písomná informácia PhDr. Nory Baráthovej z Kežmarku.

¹² Aviso! In: *Karpathen Post*, roč. 11, 28. 8. 1890, č. 35, s. 3.

¹³ dlr.: Ständiger Photograph in Kesmark. In: *Karpathen Post*, roč. 14, 30. 11. 1893, č. 48, s. 3 (v prílohe).

¹⁴ Zadná časť domu mala adresu Nová ulica č. 26. Súpis obyvateľstva z roku 1911. Písomná informácia PhDr. Nory Baráthovej z Kežmarku.

¹⁵ Czehula ho s inventárom a domom ponúkal na predaj spolu s levočským fotoatelierom a domom po nebohej Ludmile Czehulovej. Pozri dobové reklamy reprodukované Rosová, Dana: *Fotografia na Spiši 1858–1956 fotoateliéry, amatéri*. Spišská Nová Ves: Múzeum Spiša v Spišskej Novej Vsi, 2006, s. 90.

¹⁶ Napríklad Foto tabla abiturientov kežmarského gymnázia, 1896, fotografia 264 × 364 mm, kartón 539 × 437 mm, Múzeum v Kežmarku MK 4 234.

¹⁷ Foto alegórie milénia, okolo 1896, fotografia 205 × 154 mm, kartón 249 × 174 mm, Múzeum v Kežmarku MK 8 788.

¹⁸ Fotografia archeologických nálezov, fotografia 135 × 67 mm, kartón 149,5 × 74,5 mm, medzi 1896–1906, Múzeum v Kežmarku MK 570; Fotografia archeologického nálezov, fotografia 182 × 116 mm, kartón 215 × 130,5 mm, po 1891, Múzeum v Kežmarku MK 697.

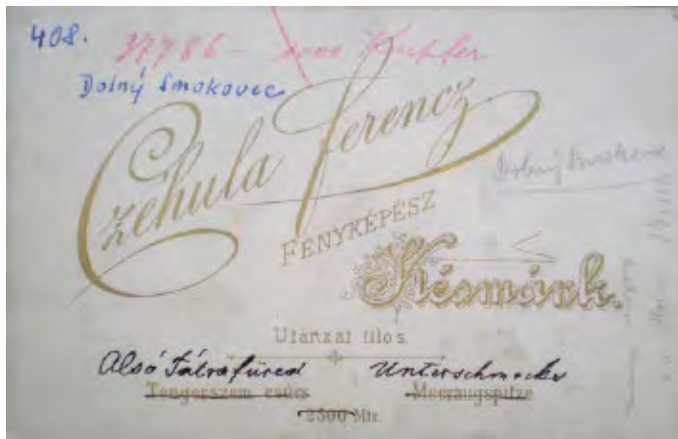
¹⁹ dlr.: Tátra- Abbildungen. In: *Karpathen Post*, roč. 13, 7. 7. 1892, č. 27, s. 3.

²⁰ Múzeum v Kežmarku MK 23 622 – 23 652.

1

2

1 František Czehula: Dolný Smokovec, kabinetka. Múzeum TANAP-u v Tatranskej Lomnici. Averz

2 Reverz

3 Šimon Balkanyi: Dolný Smokovec. č. 37786. Zbierka Mgr. Maroša Semančíka, Matiašovce

3

4

4 František Czehula: *Sklenený negatív – Vysoké Tatry od Huszovho parku*, pred 1902. Múzeum v Kežmarku

5 Ede Feitzinger: *Vysoké Tatry od Huszovho parku v Poprade*. č. 451, pred 1911. Zbierka Mgr. Maroša Semančíka, Matiašovce

100

5

ako podklad na výrobu pohľadníc. Boli to majitelia kníhkupectiev a papiernictiev – Karol (Karl) Róbert Schmidt (1842–1913) z Kežmarku,²¹ Šimon Balkanyi (1863 – po 1942) z Krompách²² a Eduard (Edward, Ede) Feitzinger ml. (1850–1932) z Tešína.²³

Už v tomto období sa na pohľadniciach objavili aj politické udalosti, keď Schmidt vydal na dvojokienkovej pohľadnici²⁴ Czehulov záber²⁵ so slávnostným príchodom poslancu zemského snemu Imricha Westhera. V roku 1902 tento záber znovu použil Feitzinger na svojej farebnej pohľadnici.²⁶

Najviac záberov predal z oblasti Vysokých Tatier. Na fotografii²⁷ zachytávajúcej Dolný Smokovec sú na zadnej strane kartónovej podložky napísané poznámky pre tlačiareň, z ktorých napríklad vyplýva, že Balkanyi si dal vytlačiť 1000 kusov pohľadníc.²⁸ Snímku použil v roku 1902 aj Feitzinger.²⁹ Záber³⁰ na ktorom zachytil panorámu Vysokých Tatier črtajúcu sa za hradbou vysokých topoľov vydal na čiernobielej pohľadnici Balkanyi³¹ a vo dvoch farebných edíciách Feitzinger.³²

Czehula zachytil kežmarské pamätihodnosti na mnohých fotografiách. Nafotil ešte polkruhovú baštu kežmarského hradu obostavanú domami. Táto snímka³³ bola použitá na trojokienkovej farebnej Feitzingerovej pohľadnici.³⁴ Záber na čerstvo dokončenú budovu štátnej meštianky a vyššej obchodnej školy s pózujúcimi robotníkmi zaujme istým „reportážnym“

---

²¹ Informácie o ňom pozri Baráthová Nora (a kol.): *Osobnosti Kežmarku 1206–2009*. Kežmarok 2009, s. 246.

²² <http://db.yadvashem.org/names/nameDetails.html?itemId=5352311&language=en>

²³ Viac informácií pozri Gašpar Ján: *Edward Feitzinger i jego tatrzańskie widokówki*. In: *Tatry TPN*, 2007 R. 20, s. 66–68; Gašpar Ján: *Ślęzsky wydawatel pohľadníc Edward Feitzinger*. In: *Studia bibliographica Posoniensia* 2010. Bratislava 2010, s. 182–187.

²⁴ *Udvözlet Késmárkról. Gruss aus Késmark. Kossuth-Lajos utca...*, č. 1317. Múzeum v Kežmarku MK 2 556.

²⁵ Fotografia kežmarskej reduty, pred 1898, fotografia 205 × 258 mm, kartón 214 × 273 mm. Múzeum v Kežmarku MK 2 556; Fotografia volebného sprievodu, pred 1898, fotografia 205 × 259 mm, kartón 328 × 389 mm. Múzeum v Kežmarku MK 2 556.

²⁶ *Késmárk Kossuth Lajos utca választási nap. Die Kossuth gasse zur Wahlzeit*. č. 529, 1902. Tlač Loius Glaser v Lipsku. Múzeum v Kežmarku MK 2 703.

²⁷ Dolný Smokovec, kabinetka. Múzeum TANAP-u v Tatranskej Lomnici HF 408.

²⁸ *Alsó Tátrafüred*. č. 37786. Zbierka Mgr. Maroša Semančíka, Matiašovce.

²⁹ *Tátra. Alsó-Tátrafüred. Lominczi czúcs. Bad Unter-Schmecks mit der Lomnitzer Spitze*. č. 482 Kr, 1902. Múzeum TANAP-u v Tatranskej Lomnici P 645.

³⁰ Sklenený negatív – Vysoké Tatry od Huszovho parku, pred 1902, 209 × 268 mm. Múzeum v Kežmarku MK 23 627.

³¹ *Központi Kárpátok*. č. 37785. Zbierka JUDr. Jána Gašpara, Košice.

³² *Poprád. Szepes – Zips. A magas Tátra Huszparkból. / Die HoheTátra vom Huszpark aus*. č. 451, 1902. Zbierka JUDr. Jána Gašpara, Košice; *A magas Tátra Huszparkból. / Die Hohe Tátra vom Huszpark aus*. č. 451, pred 1911. Zbierka Mgr. Maroša Semančíka, Matiašovce.

³³ Sklenený negatív – Polkruhovú baštu kežmarského hradu, pred 1901, 270 × 219 mm. Múzeum v Kežmarku MK 23 635.

³⁴ *Tátra – Szepes – Zips. Késmárk Fogház – torony...* č. 535, 1902. Tlač Loius Glaser v Lipsku. Zbierka Ing. Zdeňka Baligu, Kežmarok.

prístupom k aktuálnej téme.³⁵ Vyšiel tiež na Feitzingerovej pohľadnici.³⁶ Exteriérová snímka³⁷ na nový evanjelický kostol v Kežmarku bola použitá na viacerých pohľadniciach. Vyšla na trojokienkovej pohľadnici vydanej Róbertom Schmidtom.³⁸ Feitzinger ju vydal v dvoch edíciách.³⁹ Bola tiež publikovaná (bez uvedenia autora) v turistickom sprievodcovi: *Késmárki kalauz* bratov Brucknerovcov.⁴⁰ Skoro všetky ostatné zábery kežmarských pamiatok do tejto publikácie poskytol ďalší miestny fotograf Kiss.

Štefan (István) Kiss na narodil 28. januára 1871⁴¹ v Kežmarku v rodine Jozefa Kissa (1830–1913) a Paulíny rod. Guhr (1839–1911).⁴² Otec nechal postaviť v roku 1889 pri svojom dome č. 395 (naposledy ul. Mučeníkov č. 1)⁴³ fotoateliér, ktorý následne užíval Karol (Károly, Carl) Divald ml. (1858–1924),⁴⁴ ktorý v tom čase pôsobil v Spišskej Novej Vsi.⁴⁵ Uňho sa zrejme Štefan Kiss vyučil fotografickému remeslu a po získaní dostatočnej praxe potom aj viedol kežmarský ateliér Karola Divalda ml., ktorý už presídlil do Budapešti.⁴⁶ Zaoberal sa najmä portrétnou fotografiou, zhotovoval tiež tablá škôl.⁴⁷ Kiss sa zrejme rýchlo osamostatnil a po úspechu rozšíril svoje pole pôsobnosti otvorením ďalšieho fotoateliéru v Starom Smokovci, ktorý prevádzkoval počas turistickej sezóny.⁴⁸ Okrem portrétov kúpeľných hostí fotil tiež architektúru,⁴⁹ žánrové scény zachytávajúce kúpeľný život v zime,⁵⁰ ale tiež vysokohorskú

³⁵ Sklenený negatív – Budova štátnej meštianky a vyššej obchodnej školy v Kežmarku, 1898, 208×269 mm. Múzeum v Kežmarku MK 23 635.

³⁶ *Szepes – Zips. – Késmárk. Azállam. Kereskedelmi iskola. / Stats – Handelsschule*, č. 563 P sl., 1902. Zbierka Ing. Zdeňka Baligu, Kežmarok.

³⁷ *Késmárki ev. templom Kesmarker ev. Kirche*, kabinetka, fotografia 142×98 mm, kartón 161,5×107 mm. Zbierka Ing. Zdeňka Baligu, Kežmarok.

³⁸ *Üdvözlet Késmárkról. Gruss aus Késmark. Új evang. templom. Neue evang. Kirche...*, č. 1316. Zbierka Ing. Zdeňka Baligu, Kežmarok.

³⁹ *Késmárk Új evang. templom. Neue evang. Kirche*. č. 532, 1902. Tlač Loius Glaser v Lipsku. Zbierka Ing. Zdeňka Baligu, Kežmarok; *Késmárk. Evangel. templom*. No. 545, 1918. Zbierka Ing. Zdeňka Baligu, Kežmarok.

⁴⁰ Bruckner Győző, Bruckner Károly: *Késmárki kalauz*. Késmárk: vlastným nákladom, 1912, s. 39.

⁴¹ Cintulová Erika: *Fotoateliéry v Kežmarku*. Kežmarok 2000, s. 11.

⁴² Rodokmeň rod. Kissovej – Libiakovej. Archív Múzea v Kežmarku. Za upozornenie ďakujem Mgr. Erike Cintulovej.

⁴³ Dom už nestojí.

⁴⁴ V miestnych novinách vyšiel oznam o zasnúbení Karola Divalda ml. a Pauly Kissovej čo by naznačovalo rodinné prepojenie. *Eljegyzés*. In: *Karpathen Post*, roč. 5, 4. 9. 1884, č. 36, s. 3. Či bol Karol Divald ml. zaťom Jozefa Kissa a švagrom Štefana bude potrebné ešte overiť v matrikách.

⁴⁵ Reklama. In: *Karpathen Post*, roč. 10, 30. 5. 1889, č. 22, s. 5.

⁴⁶ Atelier-Eröffnung. In: *Karpathen Post*, roč. 17, 6. 5. 1897, č. 18, s. 2.

⁴⁷ Napríklad Foto tabla abiturientov kežmarského gymnázia, 1898, fotografia 402×275 mm, kartón 501×330 mm, Múzeum v Kežmarku MK 4 240; Tablo študentov kežmarského gymnázia zo školského roku 1903/04 – fotografia, 1904, fotografia 363×270 mm, Múzeum v Kežmarku MK 3 388; Fotografia maturitného tabla 1908/9, 1909, fotografia 256×370 mm, kartón 396×500 mm, Múzeum v Kežmarku MK 6 797.

⁴⁸ Reklama. In: *Karpathen Post*, roč. 18, 7. 7. 1898, č. 27, s. 3.

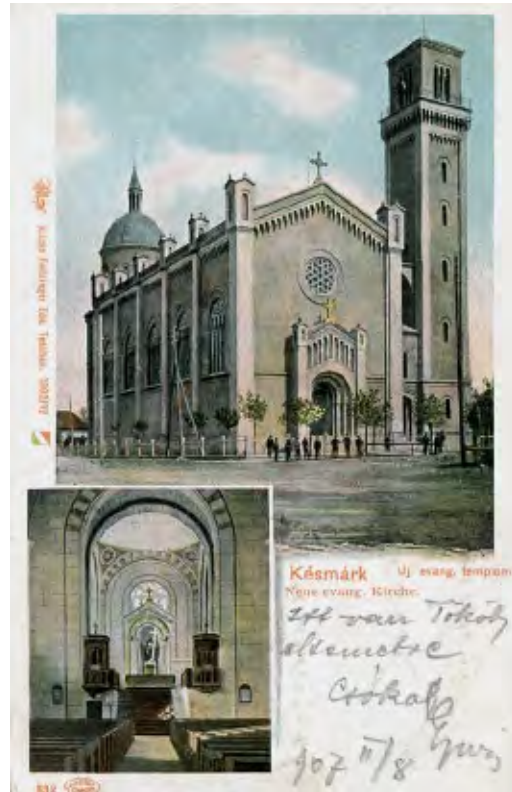
⁴⁹ Csákyho dom, 1900, kabinetka. Múzeum TANAP-u v Tatranskej Lomnici HF 120.

⁵⁰ Dvojica na bobě, Múzeum TANAP-u v Tatranskej Lomnici HF 81, HF 203; Skupina ľudí pred Grandom v Starom Smokovci v zime. Múzeum TANAP-u v Tatranskej Lomnici HF 148.

6

7

103

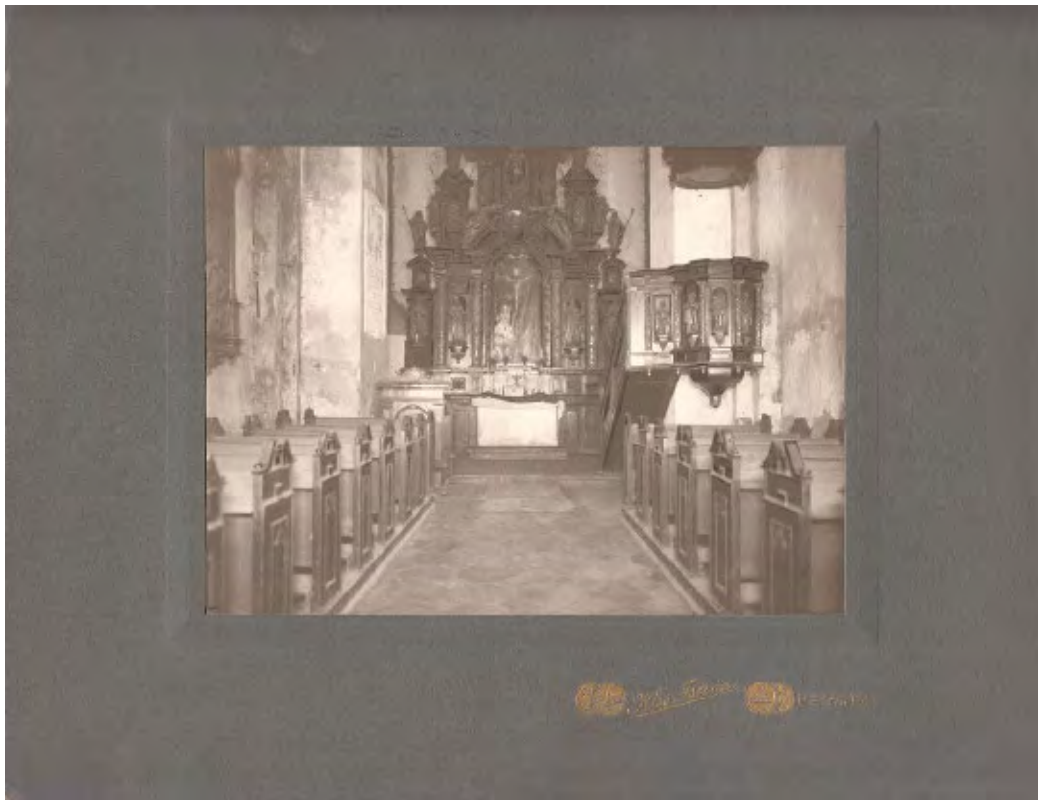
8

6 František Czehula: Kežmarský evanjelický kostol, kabinetka. Zbierka Ing. Zdeňka Baligu, Kežmarok

7 Ede Feitzinger: Nový evanjelický kostol v Kežmarku. č. 532, 1902. Zbierka Ing. Zdeňka Baligu, Kežmarok

8 František Czehula: Sklenený negatív – Interiér evanjelického kostola v Kežmarku. Múzeum v Kežmarku

104

9 Štefan Kiss: *Fotografia hradnej kaplnky v Kežmarku*, fotografia. Múzeum v Kežmarku

10 Emil Schmidt: *Vnútro Thökölyho hradnej kaplnky*. Múzeum v Kežmarku

10

prírodu.⁵¹ Kiss pravidelne dokumentoval tatranské poľovačky náruživého poľovníka a majiteľa javorinského panstva, nemeckého kniežaťa Christiana Krafta Hohenlohe – Oehringen, vojvodu z Ujestu.⁵² 30. októbra 1906 zachytil okázalú udalosť – slávnostné prevezenie ostatkov Imricha Thökölyho z tureckého mesta İzmit do Kežmarku.⁵³ Túto fotografiu predával ešte aj v medzivojnovom období kežmarský kníhkupec a vydavateľ pohľadníc Emil Schmidt (1871–1938).⁵⁴ Fotil tiež skupinové exteriérové zábery členov kežmarského streleckého spolku.⁵⁵ Podľa inzerátu zhotovoval zväčšeniny v platinotypii, akvareli, pasteli a olejomalbe.⁵⁶ Neskôršie roky Štefana Kissa sú zatiaľ zahalené rúškom tajomstva. Nie je jasné kedy a z akého dôvodu zanechal fotografickú činnosť. Zomrel 11. júna 1953 v Kežmarku.⁵⁷

Kiss predal svoje miestopisné fotografie viacerým kežmarským vydavateľom pohľadníc. Spomedzi nich to bol najmä Karol Róbert Schmidt a jeho syn Emil. Róbert Schmidt vydal na pohľadniciach napríklad Kissov záber⁵⁸ na renesančnú zvonnicu v Kežmarku⁵⁹ a záber⁶⁰ na vstup do mauzólea Imricha Thökölyho.⁶¹ Emil Schmidt vydal na pohľadniciach⁶² Kissove snímky z interiéru hradnej kaplnky – pohľad smerom na hlavný oltár⁶³ a časť stropu so štukovou a maľovanou výzdobou.⁶⁴ Ďalším vydavateľom bol majiteľ kníhkupectva a papiernictva Jozef Félix Wiesner (1853–1922). Hoci tiež fotil,⁶⁵ použil Kissov záber⁶⁶ kežmarského hradu

---

⁵¹ Česká veža, Sedlo Váha, V. Stena Rysov, Hrubá Veža. Múzeum TANAP-u v Tatranskej Lomnici HF 397.

⁵² Niektoré zábery boli v neskoršom období publikované v knihe Bethlenfalvy, Ernst: *Die Tierwelt der Hohen Tatra: tierbiologische Studien aus freier Wildbahn*. Spišské Podhradie: Edmund Schustek, 1937, obr. na s. 18, 22, 32, 33, 39, 47, 49, 67, 92, 95, 96, 97, 108, 109.

⁵³ Foto z prevezenia Thökölyho do Kežmarku, 1906, fotografia 198×261 mm, kartón 208×279 mm, Múzeum v Kežmarku MK 2 548/2.

⁵⁴ Informácie o ňom pozri Baráthová Nora (a kol.): *Osobnosti Kežmarku 1206–2009*. Kežmarok 2009, s. 246.

⁵⁵ Napríklad Foto streleckého spolku, 1912, fotografia 199×264 mm, kartón 296×392 mm, Múzeum v Kežmarku MK 16 416.

⁵⁶ Reklama. In: *Karpathen Post*, roč. 21, 15. 11. 1900, č. 46, s. 3.

⁵⁷ Cintulová Erika: c. d. (v poznámke 41).

⁵⁸ Fotografia zvonice v Kežmarku, fotografia 171×121,5 mm, kartón 180×130 mm. Múzeum v Kežmarku MK 2 734.

⁵⁹ *Késmárk. Harangtorony 1591-ből*. Pred 1905. Zbierka PaedDr. Andreja Janovského, Kežmarok.

⁶⁰ Foto nového ev. kostola v Kežmarku, fotografia 171×122 mm, kartón 180×130 mm. Múzeum v Kežmarku MK 2 736.

⁶¹ *Thököly Imre mauzoleuma. Késmárk*. Tlač Karol Divald ml. v Budapešti. Zbierka PaedDr. Andreja Janovského, Kežmarok.

⁶² *Thököly-várkáporna belseje*. Tlač A. Sternberg v Hamburgu. Múzeum v Kežmarku MK 8 972.

⁶³ Fotografia hradnej kaplnky v Kežmarku, fotografia 126×172 mm, kartón 210×271 mm (merané v ráme), Múzeum v Kežmarku MK 387.

⁶⁴ Fotografia hradnej kaplnky v Kežmarku, fotografia 126×171 mm, kartón 207×273 mm (merané v ráme), Múzeum v Kežmarku MK 386.

⁶⁵ Késmárker Amateur-Photoausstellung. In: *Karpathen Post*, roč. 40, 2. 8. 1919, č. 31, s. 4–5.

⁶⁶ Foto kežmarského hradu, fotografia 121,5×171 mm, kartón 130×179 mm. Múzeum v Kežmarku MK 2 735.

na vydanie farebnej pohľadnice.⁶⁷ Taktiež Feitzinger zakúpil fotografické zábery Štefana Kissa. Napríklad pohľad⁶⁸ na starý evanjelický kostol v Kežmarku použil v dvoch edíciách pohľadníc.⁶⁹

Už inou záležitosťou bolo privlastnenie si Kissových negatívov kežmarským fotografom Emilom Moravetzom (1887–?)⁷⁰ a ich neskoršie publikovanie a to buď anonymne,⁷¹ alebo dokonca aj pod vlastným menom!⁷²

Tento príspevok je pokračovaním⁷³ vo výskume kežmarských fotografov⁷⁴ z prelomu 19. a 20. storočia a ich vzťahu ku pohľadniciam. Vzhľadom na dejinné udalosti a ich zhubný vplyv na zachovanie historických dokumentov je práca veľmi zdĺhavá. Ale stále sa ešte vynárajú neznáme fotografie, pohľadnice a ďalšie materiály, vďaka ktorým sa postupne skladajú tieto drobné čriepky do mozaiky kedysi bohatej činnosti miestnych fotografov a vydavateľov pohľadníc.

STRESZCZENIE

Fotografia zrewolucjonizovala proces vydawania pocztówek. Od końca XIX w. na pocztówkach często reprodukowano zdjęcia miast. W wytwarzanie pocztówek w Kieżmarku na przełomie XIX i XX wieku włączyli się dwaj fotografowie-przedsiębiorcy: František Czehula i Štefan Kiss.

František (Ferencz, Franz) Czehula urodził się 15 lutego 1844 r. w Spiskiej Nowej Wsi. Jego młodsza siostra Ludmiła (1852–1900) także zajmowała się fotografią (w Lewoczy). Czehula najpierw miał fotoatelier w Wielkiej Łomnicy, a w roku 1890 przeprowadził się do Kieżmarku. Z zachowanych zdjęć wnioskujemy, że zajmował się głównie fotografią portretową. Rozwój turystyki dostarczył mu nowych tematów i inspiracji. Jego fotografie i pocztówki budziły coraz większe zainteresowanie licznych turystów. Kupowano je jako pamiątki z odwiedzonych miejsc i z uzdrowiska. Czehula czujnie zareagował na ten trend: fotografował kieżmarskie zabytki i Tatry Wysokie, a wykonane zdjęcia oferował klientom w formie albumów.

⁶⁷ *A Thököly-vár Késmárkon*, pred 1909. Zbierka PaedDr. Andreja Janovského, Kežmarok.

⁶⁸ Fotografia dreveného kostola, fotografia 121 × 156 mm, kartón 130 × 162 mm. Múzeum v Kežmarku MK 2 538.

⁶⁹ *Késmárk. Régi evangel templom. 1717 / Alte evang. Kirche a. d. J. 1717*. No. 533 A. Zbierka PaedDr. Andreja Janovského, Kežmarok; *Késmárk. Régi evangel. templom. 1717 / Alte evang. Kirche a. d. J. 1717*. No. 539, 1917. Múzeum v Kežmarku MK 2 598.

⁷⁰ Cintulová Erika: c. d. (v poznámke 41), s. 12.

⁷¹ Napríklad vo firme Tatra – fotoglob, kde bol spoločníkom. Pohľadnica Kežmarok – Kesmark / Kušníerská brána – Kürschnertor. No. 20 – 1930. Zbierka PaedDr. Andreja Janovského, Kežmarok. Porovnaj Bruckner Győző, Bruckner Károly: c. d. (v poznámke 40). *Késmárki kalauz...*, op. cit., s. 49.

⁷² Gréb Julius: *Zipser Volkskunde*. Kesmark – Reichenberg, 1932, Tab. XXI; Hefty Julius Andreas: *Die Kesmarker Holzkirche, die einstigen Hozkirche in der Zips...* Kesmark 1933, tab. I. Porovnaj Bruckner Győző, Bruckner Károly: c. d. (v poznámke 40). *Késmárki kalauz...*, op. cit., s. 34.

⁷³ Semančík Maroš: *Fotografia ako podklad pre vznik pohľadnice (František Czehula a Eduard Feitzinger mladší)*. In: Baráthová Nora (a kol.), *Fotografia tatranského regiónu*. Kežmarok 2006, s. 70–82.

⁷⁴ Nadväzuje na priekopnícku prácu – Cintulová Erika: c. d. (v poznámke 41).

11

11 Štefan Kiss: *Fotografia dreveného kostola*, fotografia. Múzeum v Kežmarku

12 Ede Feitzinger: *Starý evanjelický kostol v Kežmarku*. č. 539, 1917. Múzeum v Kežmarku

107

12

*Kežmárk. Régi evang. templom. 1717.
Alte evang. Kirche a. d. J. 1717.*

Ok. roku 1900 zaczął sprzedawać fotografie wydawcom, którzy później wykorzystali je jako materiał do produkcji pocztówek. Byli to przede wszystkim właściciele księgarni i sklepów papierniczych: Karl Róbert Schmidt z Kieżmarku, Šimon Balkanyi z Krompachów i Edward Feitzinger młodszy z Cieszyna.

Štefan (István) Kiss urodził się 28 stycznia 1871 r. w Kieżmarku. Rzemiosła fotograficznego nauczył się u K. Divalda młodszego. Później prowadził jego kieżmarskie atelier. Szybko się usamodzielniał i otworzył kolejne atelier w Starym Smokowcu. Oprócz gości uzdrowiska fotografował architekturę, scenki rodzajowe z życia uzdrowiska zimą i przyrodę wysokogórską. Regularnie dokumentował tatrzańskie polowania właściciela Jaworzyny, księcia Christiana Krafta Hohenlohego. Opracował również powiększenia techniką platynotypii: akwareli, pasteli i obrazów olejnych. Swoje fotografie Kieżmarku przekazał licznym lokalnym wydawcom pocztówek – m.in. Karolowi Róbertowi Schmidtowi, jego synowi Emilowi i Josefowi Feliksowi Wiesnerowi.